

ГД Образование и култура

Програма „Обучение през целия живот“

ПРОГРАМА ГРУНДВИГ

Разкази за успеха

ЕВРОПА СЪЗДАВА ВЪЗМОЖНОСТИ

Образование
и обучение

Europe Direct е услуга, предназначена да ви помогне да намерите отговори на въпросите, които си задавате за Европейския съюз.

Единен безплатен номер (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Някои мобилни оператори не разрешават достъп до номера, започващи с 00 800, или могат да таксуват тези обаждания.

Моля имайте предвид, че няколко проекта вече са приключили и поради тази причина е възможно да има остаряла информация за контакти и интернет връзки.

Повече допълнителна информация за Европейския съюз можете да намерите в Интернет чрез сървъра Europa (<http://europa.eu>).

В края на изданието има списък с библиография.

Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности, 2008 г.

ISBN 978-92-79-05877-6

© Европейски общности, 2008 г.

Възпроизвеждането е разрешено при позоваване на оригинала.

Printed in Belgium

ОТПЕЧАТАНО НА БЯЛА БЕЗХЛОРНА ХАРТИЯ

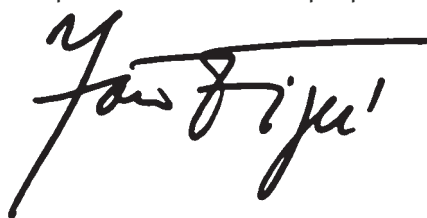
Програма Грундвиг: не преставай да учиш!

Европа се променя из основи. Знанията и иновациите, плод на този процес, са нейните най-ценни активи в съвременната световна икономика. Обучението през целия живот, достъпността и качеството на европейските образователни и квалификационни системи са от решаващо значение за постигане на амбициозната цел за превръщане на ЕС в почиваща върху знанието, динамична икономика.

Обучението през целия живот изисква овладяването на редица основополагащи умения: стремеж към непрестанно обучение, както и способност за организация на собствения учебен процес. Пътят за овладяване на нови познания и умения, за тяхното натрупване, осмисляне и трайно усвояване изискват притежаването на необходими основни качества, сред които писмена и математическа грамотност и умения за работа с информационни и комуникационни технологии (ИКТ). Европейските граждани са изправени и пред нови предизвикателства: езиковите познания и мултикултурните компетенции добиват все по-голяма тежест на европейския пазар на труда и в рамките на самите европейски общества, изтъкани от изключително разнообразни традиции и култури. Новите технологии оптимизират работния процес и налагат потребност от усвояване на допълнителни умения и придобиване на допълнителен опит. Традиционните семейни модели се оспорват, като нови предизвикателства поражда и „застаряващото общество“.

Програма Грундвиг е насочена към нуждите от преподаване и обучение на работещите в сферата на образованието за възрастни; тя цели да осигури нови възможности за обучение на всички лица, особено на тези в зряла възраст, изложените на риск от изключване от обществото, както и на трудещите се в по-напреднала възраст. Програмата обединява учащи се лица, учители и организации, работещи в сферата на образованието за възрастни, като им предоставя възможност за обмен на опит, взаимно обучение и разработване на нови подходи в тази област.

Тази брошура представя 20 многостранни проекта и учебни партньорства като примери за най-добри практики. Отправлям апел към всички заинтересовани страни, работещи в областта на образованието за възрастни в Европа, да се възползват от тези примери като богат източник на вдъхновение за изпълняваните от тях дейности по линия на програма Грундвиг в рамките на новата програма „Обучение през целия живот“.

Ян Фигел

Член на Европейската комисия, отговарящ за образованието, обучението, културата и младежта

СЪДЪРЖАНИЕ

- 4 | Никога не е късно да се върнем в училище – програма Грундвиг

Многоостранни проекти по линия на програма Грундвиг

- 6 | „Все още активни!“ Система за обучение (оцеляване) за предоставяне на услуги на доброволни начала от лица след навършване на 55-годишна възраст
- 7 | Възможности в областта на спорта
- 8 | ИКАР – интернет комуникация и активна рехабилитация за хора с умствени увреждания
- 9 | ЗЕМЕДЕЛЕЦ – нови центрове за обучение на възрастни в селски райони – граждански училища
- 10 | Подпомагане социалното включване чрез усвояване на основни умения

Учебни партньорства по програма Грундвиг

- 11 | Общи мероприятия с участието на възрастни в неравностойно положение, лица с увреждания и младежи в рамките на дейности, целящи провокиране на активна памет (TEDDYBEAR)
- 12 | Европейска компютърна мрежа – да отворим Интернет за възрастните „Евконет“ (EuCoNet)
- 13 | Усъвършенстване чрез практика: популяризиране на европейското гражданство чрез езика
- 14 | Етика на срещата
- 15 | READCOM – (РИЙДКОМ) – читателски клубове на общности на обучаващи се лица в зряла възраст
- 16 | НОВА РОЛЯ
- 17 | IMPATH – Имигрантски пътеки
- 18 | Съвместен втори шанс за лицата в зряла възраст – развитие на дейности в образованието (Cascade)
- 19 | Живот в Европа Leben in Europa – Menschen mit schwerer geistiger und/oder mehrfacher Behinderung entdecken die Vielfalt Europas
- 20 | Мултидисциплинарен подход към основното образование за възрастни и обучение в затворите (MABEL)

Мрежи по линия на програма Грундвиг

- 21 | Европейско качество в образователните пътеки с индивидуална насоченост (EQUIPE)

Лингва

- 22 | „Чуй и докосни“: курс по основен английски за хора с увредено зрение (L&T)
- 23 | Присъединете се към внуците си в изучаването на чужд език (JOYFLL)
- 24 | Достъп до езиково обучение чрез разпространение, насочено към външни групи (ALLEGRO)
- 25 | Да приемем езиковото обучение с отворени обятия (OdLL)
- 26 | Допълнителна информация за програма Грундвиг за периода 2007–2013 г.: цели и действия

Никога не е късно да се върнем в училище – програма Грундвиг

4

Началото на изпълнението на дейностите по линия на програма Грундвиг е поставено през 2000 г. в рамките на програма „Сократ II“, като по този начин статутът на образованието за възрастни се приравнява на статута на висшето или средното образование. Програма Грундвиг е разработена по начин, целящ да даде тласък на европейското измерение на обучението през целия живот, както и да допринесе – чрез засилено транснационално сътрудничество – за обновяване и повишаване на възможностите, достъпа и качеството на други образователни пътеки и да насърчи изучаването на езици.

Програма Грундвиг обхваща всички нива и сектори на образованието за възрастни, както и всички форми на обучение – формални и неформални. Тя откликва и на всички потребности на учащите се лица в зряла възраст, но поставя специален акцент върху тези с по-големи нужди. Чрез дейностите по линия на програма Грундвиг специална подкрепа се предоставя на лица без основно образование и квалификации, на живеещите в селски или изостанали райони, или на лица в неравностойно социално-икономическо положение. Програмата поставя акцент и върху лицата със специални образователни потребности и/или такива, принадлежащи към групи,

до които достъпът е затруднен и които традиционно не взимат участие в образователни инициативи.

В периода 2000–2006 г. по линия на програма Грундвиг беше предоставена подкрепа за изпълнението на 424 многостранни проекта, целящи постигане на иновационни резултати и създаване на иновационни продукти в областта на образованието за възрастни. В допълнение подкрепа получи и 1600 научни учебни партньорства. Това са малки по мащаб проекти за сътрудничество, в които участват институции за обучение на възрастни, преподаватели и учащи се лица.

Програма Грундвиг в цифри	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2005 г.	2006 г.
Институции за обучение на възрастни, участващи в партньорства	0	478	924	1182	1402	1795	1980
Многостранни проекти, мрежи и тематични семинари	78	67	59	45	74	81	51

Институциите за образование на възрастни се обединяват в рамките на учебни партньорства

В рамките на тези малки по мащаб проекти за сътрудничество основен акцент се поставя върху създаването на възможност и предоставянето на подкрепа на институциите за образование на възрастни с цел взаимен обмен на най-добри практики и опит в специфични тематични области. Учебните партньорства често представляват първа възможност за придобиване на опит в областта на европейското сътрудничество за много от участващите парт-

ньори. Те също така представляват ценен инструмент за насърчаване на европейската мобилност, както и възможност за лично и професионално развитие.

Учащите се лица също са облагодетелствани от този вид европейско сътрудничество; те общуват с учащи се лица в напреднала възраст от други страни по интернет, обменят опит в областта на изкуствата и занаятите или се срещат в рамките на проектни мероприятия.

Програма Грундвиг внася промяна в живота на много учащи се лица в неравностойно положение, като по този начин им изгражда у тях увереност, повишава мотивацията им за усвояване на знания, усъвършенства комуникационните им умения и разбирането им за други култури.

Приносът на многостранните проекти по линия на програма Грундвиг

Многостранните проекти целят разработване на материали за обучение с високо качество, иновативни педагогически подходи, решения в области, сред които оценяване на обучението, ръководства и консултации в областта на образованието на възрастни или информационни инструменти. Те разпространяват постигнатите резултати в съответната област, като целят да допринесат за развитието на европейското измерение в образованието за възрастни.

По този начин проектите по линия на програма Грундвиг оказват влияние върху развитието на образованието за възрастни в редица европейски страни. Те разглеждат теми като основни умения и ключови способности, обучение за възрастни, образование в затвора, езиково обучение, използване на интернет и ИКТ или образование в областта на културата.

| 5

Разказът продължава – програма Грундвиг като елемент на програма „Обучение през целия живот“

С прехода към новата програма „Обучение през целия живот“ програма Грундвиг се превърна в елемент на цялостното усилие за принос към развитието на ЕС като напреднало, почиващо върху познанието общество, бележещо постоянен икономически напредък, създаващо повече и по-добри работни места и предлагащо по-висока степен на социално сближаване чрез обучение през целия живот. Програма Грундвиг

цели предоставянето на подкрепа за всички страни, работещи в областта на образованието за възрастни. Дейностите на програмата са насочени към преодоляване на образователното предизвикателство, породено от застаряването на населението в Европа, както и към това на по-възрастните членове на обществото да бъдат предоставени пътеки за повишаване на притежаваните знания и умения.

Аналогично на практиката от предходни години, по линия на програма Грундвиг подкрепа ще бъде предоставена за:

- дейности, насърчаващи индивидуалната мобилност, курсове за обучение без откъсване от работния процес за преподаватели и други лица, заети с сферата на образованието за възрастни
- учебни партньорства между институции за образование и лица в напреднала възраст от различни европейски държави
- многостранни проекти и мрежи в областта на образованието за възрастни

Допълнителна информация може да бъде намерена в приложението към тази брошура и на следната страница в интернет:
http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/grundtvig/index_en.html

Все още активни!

6 |

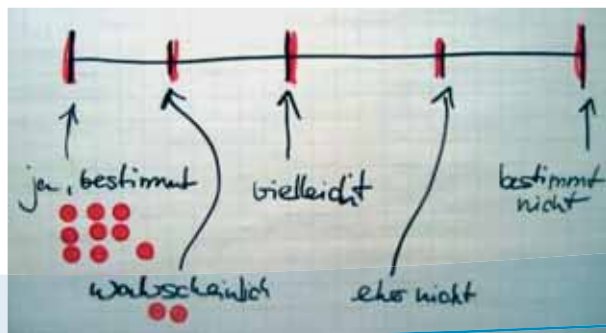
„Все още активни!“ представлява ярко доказателство за това, че участието в системата за международен обмен не се предопределя от възрастта на лицата, предоставящи услуги на доброволен принцип. Във връзка с демографските промени в Европа международните доброволчески служби са в състояние да допринесат в съществена степен за популяризиране на активното гражданство сред по-възрастните членове на обществото, благодарение на социалните и културни прояви на активна солидарност.

В рамките на проекта беше разработена концепция за оперативни подходи за предоставянето на международни услуги на доброволни начала от лица в зряла възраст. Работата на доброволците е замислена не само като начин да бъдеш активен и полезен на другите, но също така и като признат двигател на неформално обучение. Въз основа на натрупания опит в организацията на международни системи на доброволни начала за лица в зряла възраст в рамките на изпълняваните дейности проектът би могъл да постави акцент върху разработването на модел на обучение на доброволци и организации домакини. В изпълнението на проектите за служби на доброволни начала в чужбина взеха участие

29 лица в зряла възраст от 6 европейски страни. Техният опит формира солидна основа за разработването на наръчници, предназначени както за доброволци така и за организационни домакини.

Резултатите от проекта са многобройни, като включват изготвени проучвания, проведени семинари, създаване на страница в интернет и на оценъчни доклади. Проведе се и европейска конференция, целяща разпространение на идеята и първите постигнати резултати. Двата наръчника, отразяващи резултатите от целия проект, могат лесно да бъдат ползвани от други институции и учреждения, неправителствени организации (НПО), както и от местните власти.

Постигнатите резултати са богат източник на вдъхновение за НПО и местните власти, като вследствие на изпълнението на проекта вече са подписани редица двустранни споразумения за стартиране на нови дейности на доброволни начала. В допълнение той играе ролята и на отправна точка за разработването на нови дейности на доброволни начала, които да бъдат въведени в рамките на учебните партньорства по линия на програма Грундвиг, като елемент на новата програма „Обучение през целия живот“.

Still Active! Performing Voluntary Service After 55 Years Old A (Survival) Training Scheme

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
АСОЦИАЦИОНЕ ЛУНАРИА /
ASSOCIAZIONE LUNARIA

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Davide Di Pietro
Via Buonarroti, 39
I-00185 Roma
dipietro@lunaria.org

ПАРТНЬОРСТВО
8 партньори от IT, BE, AT, DK, UK и DE

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА
http://www.lunaria.org/eng/europ_vol.html
Публикации, които могат да бъдат изтеглени от интернет:
<http://www.isis-sozialforschung.de/download/PubFD2a.pdf>
<http://www.isis-sozialforschung.de/download/PubFD2b.pdf>

**ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ
НА ПРОЕКТА**
2003–2005 г.

Възможности в областта на спорта

Изпълнението на двегодишния проект по линия на програма Грундвиг „Възможности в областта на спорта“ започна през м. октомври 2003 г. Неговата цел беше изграждането на спортни центрове за млади хора в неравностойно социално положение в рамките на местни спортни прояви, целящо тяхната реинтеграция в обществото и подобряване на личностното им развитие. Използването на положителния и привлекателен образ на спортните клубове предоставя средства, които позволяват на младите хора да станат активни в местната общност и отново да започнат да учат.

Първоначалната идея идва от Англия, където в рамките на повечето професионални футболни клубове има изградени учебни центрове. Опитът показва, че сближаването на „звездите“ и „изоставащите“, както и „превръщане на обучението в забавление“ притежават изключително висок мотивационен потенциал при млади момчета и момичета в риск от изоставане в училище.

Целта на проект „Възможности в областта на спорта“ беше да се прехвърли концепцията от Обединеното кралство към другите държави-партньори, сред които Нидерландия, Германия и Швеция, като усилията бъдат насочени и към

целевата група на младите хора на възраст от 16 до 25 години. На тази възраст младежите вече са преустановили редовното ходене на училище или са отпаднали от процеса на обучение, което налага необходимост от това да бъдат мотивирани, за да започнат отново да учат. Намерението беше проект „Възможности в областта на спорта“ да им предложи различно и по-удовлетворяващо преживяване в учебна среда.

В хода на проекта партньорите успяха да разработят набор от учебни задания (при минимално натоварване от 20 часа), които могат да бъдат приложени и на други места в Европа, както и набор от инструменти, съдържащ най-добрите практики и иновационни стратегии, и аналитичен доклад, основаващ се на сравнително проучване на резултатите и въздействието на проекта. В допълнение към това, организациите партньори изградиха и местни партньорства в своите градове в рамките на големи спортни прояви, организираха кампании за привличане на учащи в неравностойно положение, както и възможности за обучение на преподаватели. Създадената страница в интернет предоставя достъп до всички постигнати в рамките на проекта резултати, като дори единствено първите сред тях категорично доказват ползата от този необичаен подход.

A Sporting Chance

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
СТИХТИНГ РЕГИОНААЛ
ОПЛАЙДИНГЕНЦЕНТРУМ/
STICHTING REGIONAAL
OPLEIDINGENCENTRUM

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Wilfried Koekkoek
P.O. BOX 6560
6503 Nijmegen
Netherlands
webmaster@
sportingchanceproject.net

ПАРТНЬОРСТВО
9 партньори от NL, UK, SE, GR и DE

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА
<http://www.sportingchanceproject.net>

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ПРОЕКТА
2003–2005 г.

ИКАР – Интернет комуникация и активна рехабилитация за хора с умствени увреждания

8 |

Целта на проект ИКАР беше оказване на подкрепа на психично болни лица за придобиване на компютърни умения, сред които ползване на интернет и създаване на интернет страници. В рамките на проекта беше направена и оценка на начините, по които обучението по компютърна грамотност и ползване на интернет могат да допринесат за рехабилитацията на психично болни пациенти. Заедно с партньорите си, асоциация „Бродно“ (Brodno Association) във Варшава разработи концепция и програма за курсове по информационни технологии, наръчник за обучение и страница в интернет.

Шизофренията е сред най-често срещаните и сериозни психични заболявания; заболяването се развива у 1 % от населението, като обикновено се проявява преди лицето да е навършило 30 години. Лицата, страдащи от шизофрения, са една от групите, изложени в особено висока степен на риск от социална маргинализация и изключване. По линия на проекта беше въведено ползването на модерни ИКТ в програмите за рехабилитация и образование на психично болни лица, в стремеж към обогатяване на традиционните методи на рехабилитация с мултимедийни техники. Пациентите

придобиха нови умения и способности в областта на информационните технологии и се доближиха до едно ново средство, което подпомага тяхната личностна изява. Например, страниците в интернет, създадени от участниците в курса, са посветени на техните интереси и хобита, като представляват и възможност за изразяване на личните възгледи.

В продължение на повече от две години 240 лица с психични разстройства се възползваха пряко от курсовете по информационни технологии, предлагани в различните центрове за обучение по линия на партньорството. Тъй като този метод представлява нова научна инициатива, от решаващо значение беше върху пациентите да се осъществява наблюдение от самото начало на проекта. Беше установено, че проектът е имал значително въздействие в областта на рехабилитацията на пациенти, страдащи от шизофрения. В допълнение, по недвусмислен начин беше доказано и това, че курсовете не само подпомагат лечението на пациентите, но и повишават тяхната бъдеща пригодност за трудова заетост.

Страницата в интернет предоставя информация за резултатите от проекта, курсовата програма ИКАР, оценъчните доклади и методологическото ръководство за социална интеграция на хора, страдащи от психични заболявания.

ICAR – Internet Communication and Active Rehabilitation for People with Mental Disorders

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
АСОЦИАЦИЯ НА ПРИЯТЕЛИТЕ
И СЕМЕЙСТВАТА НА ХОРА С
ПСИХИЧНИ УВРЕЖДАНЯ –
БРОДНО (ПОМОЩ)/BRÓDNO
ASSOCIATION OF FRIENDS AND
FAMILIES OF PEOPLE WITH
MENTAL DISORDERS (POMOST)

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Pawel Bronowski
Wincentego 85
PL-03-291 Warsaw
Pawel.bronowski@icar.org.pl

ПАРТНЬОРСТВО
5 партньори, представлява-
щи 4 различни европейски
държави (PL, DE, BE, NL)

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА
<http://www.icar-eu.org>

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА
ПРОЕКТА
2002–2004 г.

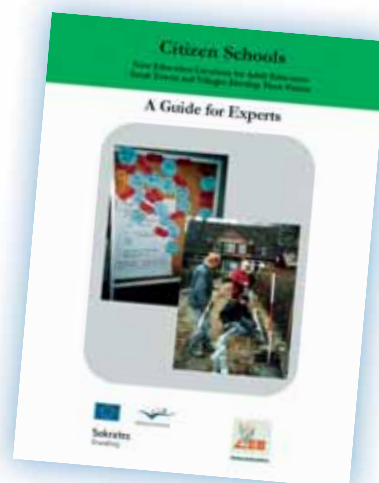
ЗЕМЕДЕЛЕЦ – Нови центрове за обучение на възрастни в селски райони

Достъпът до образование за възрастни в селските или отдалечените райони често е ограничен и включването на посещения на курсове за обучение в ежедневието е трудно осъществимо. Проект ЗЕМЕДЕЛЕЦ цели създаването на „граждански училища“ – центрове, ориентирани към малките поселища и общности в селските райони.

Освен разчистването на пространство за учебния процес, например в бивши училища или в други изоставени публични сгради, партньорите по проекта направиха анализ и на специфичните квалификационни потребности на хората, живеещи в селски райони, и разработиха специфична образователна програма за лицата в зряла възраст в рамките на съответните общности.

В рамките на проекта всички партньори успяха за създадат свои граждански училища, с цел осигуряване на преподавателски ресурс, информация и работа по проекта. Гражданските училища са не само разположени единствено на местата за обучение в традиционния смисъл на думата; предвижда се те да се превърнат в „център на селото“, наред с общината. Ключовата фигура в рамките на тези новосъздадени училища от самото начало беше т. нар. земеделец. Той или тя бяха ангажирани в изграждането на структурата на гражданското училище, като след това поемаха отговорност за координацията на изпълняваните дейности. Обикновено „земеделците“, избирани от партньорите по проекта, имат силна педагогическа подготовка, като същевременно са изцяло интегрирани в местния социален живот.

Първите дейности на новите организации за обучение на възрастни бяха идентифициране на потребностите от обучение и проверка на курсовете в практически план, работа по цел 21, въвеждане на ИКТ и езикови курсове, както и изграждане на структурата на местна мрежа за подкрепа. Партньорството разработи „Ръководство за експерти“, което предоставя важна информация относно създаването на граждански училища, запознава с натрупания по време на проекта опит и описва примери от дейността на всеки партньор. Наръчникът може да бъде изтеглен от страницата на проекта в интернет.

| 9

LANDWORKER – Neue Bildungsorte für die Erwachsenenbildung – Kleine Ortschaften entwickeln ihre Zukunft

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
LÄNDLICHE
ERWACHSENENBILDUNG
IN NIEDERSACHSEN E. V.

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Heinz-Jürgen Ahlers
Johannsenstraße 10
D-30159 Hannover
ahlers@leb.de or
hj.ahlers@ewetel.net

ПАРТНЬОРСТВО
9 партньори от DE, EE, HU и PT

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА
<http://www.citizen-school.org/>

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ПРОЕКТА
2002–2005 г.

Подпомагане на социалното включване чрез усвояване на основни умения

10 |

Едно от най-големите предизвикателства пред обществата в Европа днес е насърчаването на обучението през целия живот и създаването комплексна среда за обучение на хората в средна възраст, особено на представители на нискообразовани социални групи в неравностойно положение, включително етнически малцинства. Придобиването на основни умения в зряла възраст от лица, които вече са имали затруднения в процеса на обучението си и трудно могат да бъдат мотивирани, е една нелека задача.

В рамките на проект „Подпомагане на социалното включване чрез усвояване на основни умения“ беше извършена работа в следното направление: партньори от осем европейски държави си поставиха за цел да разработят лесни за ползване, иновационни работни инструменти, предназначени за работещите в областта на образованието за възрастни, предоставяйки възможности за подобряване на качеството на обучение по основни умения. Беше взето първоначално решение относно необходимостта тези инструменти да бъдат приложими в различен социален и културен контекст. Институциите партньори споделиха своя опит и експертни становища и събраха информация относно съществуващи програми за усвояване на основни умения. Беше направена оценка на всички различни съществуващи практики и програми; бяха направени и проучвания за идентифициране на потребностите от основни умения сред населението в зряла възраст.

Това доведе до разработване на инструмент с по-висока степен на европейска ориентация, като в рамките на проекта предпочитание беше отдадено на подход от типа „от върха към основата“, започващ на ниско регионално ниво (NUTS IV); очаква се натрупаният опит да окаже въздействие върху стратегиите, имащи отношение към основните умения, на регионално и национално ниво. Партньорите по проекта приеха предположението, че възприетият подход от „върха към основата“ би могъл да подпомогне страни, които все още не са разработили мерки в областта на обучението за възрастни, целящо придобиване на основни умения. В допълнение проектът целеше да привлече и интереса на местните политици към въпросите, свързани с развитието на основни умения, и постигна успех по отношение на повишаването на информираността в тази насока. Той допринесе за промяна на отношението към основните умения и породил въпроси от страна на обществеността относно естеството на обучението и времето на неговото провеждане.

За преодоляване на един от неочакваните резултати, а именно незначителната роля, която гражданското общество играе като среда за обучение, ще бъде необходима допълнителна проучвателна работа, както и усилия за популяризиране на дейността. Проектът направи пробив в тази област.

Promoting Social Inclusion through Basic Skills learning

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
MAGYAR NÉPFŐISKOLAI
TÁRSAGÁG/NÉPFŐISKOLA
INTÉZET

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Katalin Varga
Puskin utca 12
H-1088 Budapest
katalinv@nepfoiskola.hu
mnt@nepfoiskola.hu

ПАРТНЬОРСТВО
Партньори от DK, CZ, ES, HU, PL, RO,
SI, UK и CH като външен партньор

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА
<http://www.nepfoiskola.hu/pro-bsl/>

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ПРОЕКТА
2002–2004 г.

Общи мероприятия с участието на възрастни в неравностойно положение, лица с увреждания и младежи в рамките на дейности, целящи провокиране на активна памет

11

Обучението на лица от смесени поколения е полезно за всички участници. Учебното партньорство TEDDYBEAR по линия на програма Грундвиг включваше лица в зряла възраст (възрастова група 50+) от всички слоеве на общността, включително такива в неравностойно положение, страдащи от увреждания или леки изменения на личността, напр. деменция/болестта на Алцхаймер. Те бяха поканени да споделят историята на жизнения си път с малки деца на възраст между 6 и 12 години, обучаващи се в основни училища.

Институциите партньори от Италия, Обединеното кралство и Словения подбраха въпроси, засягащи и двете групи – възрастните в неравностойно положение и децата – и успяха да улеснят взаимодействието помежду им. Те обсъдиха теми, посветени на храната, празниците, занаятите, игрите и историческите събития. Възрастните хора насърчиха децата да откликнат на житейските им разкази чрез въпроси и организация на творчески занимания, сред които художествени дейности, игри или писане на съчинения. Поради реакцията и интереса на децата, възрастните се почувстваха мотивирани да „преведат“ опита си на език, подходящ за деца.

В замяна децата им помогнаха да придобият нови умения, например ползване на интернет и овладяване на нови игри. Докато възрастните придобиваха компютърни умения, повече самоувереност и самоуважение, децата обогатиха познанията си за историята и социалните промени в рамките на техните общности.

Влиянието на проекта върху всички участници и върху местната общност беше изключително положително: учебното партньорство мотивира цялата общност да възприеме подход на загриженост към възрастните граждани, като по този начин подобри общото качество на живот. То доведе до по-добра интеграция на възрастните хора в неравностойно положение и тези, страдащи от увреждания, които се почувстваха по-мотивирани да започнат отново да учат и да играят по-активна роля в общността, в която живеят.

Концепцията на проекта TEDDYBEAR обогати методите и техниките, използвани от партньорските организации. Той беше обект на голямо внимание от други институции.

TEDDYBEAR – Twinning the elderly disadvantaged and disabled with the young by enabling active reminiscence

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
АСОЦИАЦИЯ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ
ЦЕНТРОВЕ – НОРУИЧ, ОБЕДИНЕНОТО
КРАЛСТВО/EDUCATIONAL CENTRES
ASSOCIATION – NORWICH, UK

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Paul Olver
21 Ebbisham Drive
Norwich, NR4 6HQ
Обединеното кралство
paulolver@hotmail.com

ПАРТНЬОРСТВО
4 партньори от UK, IT, FI и SI
ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА
<http://www.teddybear.eu.com>

**ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА
ПРОЕКТА**
2004–2006 г.

Европейска компютърна мрежа – да отворим интернет пространството за възрастните

12 |

Информационните и комуникационни технологии (ИКТ) стават все по-важни в Европа. Голям обем от информацията относно развитието в обществен и политически план е достъпна единствено в интернет. Все повече европейци имат достъп до интернет, но до момента лицата в напреднала възраст бяха изключени от последните новости в сферата на ИКТ.

В рамките на това учебно партньорство по линия на програма Грундвиг, всички партньори в „Евконет“ (Европейска компютърна мрежа EuCoNet) от седем различни европейски страни разработиха методи за обучение и преподаване на възрастни и обмениха съществуващи подходи в областта на партньорското обучение и обучението чрез смесване на различни поколения. Участниците в тези специализирани курсове играха активна роля и обсъдиха културата на своя опит в обучението и ползването на интернет, откривайки нови начини за ползването на компютри, напр. за целите на електронното обучение.

Институциите партньори обмениха и сравниха информация и разгледаха начините за прилагане на най-добрите практики от всички страни. Мрежите за мултиплициране на ефектите, създаването на интернет кафета за лица в зряла възраст и разработването на учебни материали за тази целева група – всичко това имаше значителен принос за успеха.

„Евконет“ (Европейската компютърна мрежа) разпространи своя опит, подкрепи създаването на интернет кафета за лица в зряла възраст и даде своя принос за развитието на интерактивни учебни, които могат да бъдат ползвани в тях. Мрежата също така свърза възрастните граждани както във виртуалното пространство, така и в реалността: участниците имаха възможност да общуват помежду си, ползвайки модерни технологии. В по-широк план Европейската компютърна мрежа изгради мостове между пропастите, разделящи поколенията, и сближи хора от различни европейски култури.

Europäisches Kompetenz-Netzwerk – Erschließung des Internets für ältere Erwachsene

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
UNIVERSITÄT ULM –
ZENTRUM FÜR ALLGEMEINE
WISSENSCHAFTLICHE
WEITERBILDUNG (ZAWIW)

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Carmen Stadelhofer
Universität Ulm
D-89069 Ulm
carmen.stadelhofer@
zawiw.uni-ulm.de

ПАРТНЬОРСТВО
7 партньори от DE, IT, CZ, ES, SK и UK

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА
[http://www.gemeinsamlernen.de/
euconet](http://www.gemeinsamlernen.de/euconet)

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ПРОЕКТА
2002–2004 г.

Усъвършенстване чрез практика: популяризиране на европейското гражданство чрез езика

Това учебно партньорство изследва как владението на чужд език може да подпомогне популяризирането на межкултурната информираност и активното европейско гражданство. Целта на проекта беше преодоляване на личните, културните и социалните граници и търсене на възможности за изграждане на връзки между обучаващите се лица в зряла възраст в Европа и предоставяне на възможности за практикуване на автентично избраните от тях езици.

Същността на партньорството се изразява в ползването на модерни технологии, насочени към местни общностни групи, лица, живеещи в социално-отдалечени райони или в труднодостъпни области, както и към лица в зряла възраст. Използването на ИКТ инструменти представляваше необходимост и същевременно предизвикателство, тъй като много участници не бяха свикнали с тях. В резултат от проекта беше създаден портал за виртуална комуникация, проведеха се „виртуална среща без граници“ чрез ползване на виртуална комуникационна програма на английски и испански език и практически курс за възрастни преподаватели, посветен на ползването на виртуалната комуникационна програма в класната стая. Използвайки програмата, учащите се имаха възможност да направят виртуално посещение в Европа, да разгледат интересни места, да направят резервации за хотели или закупят сувенири. Съответните участници от останалите държави-партньори играеха ролята на гидове или домакини на посетителите. Учащите се имаха възможност да дадат израз на собствената си културна идентичност и да получат повече информация за други култури и традиции.

„Усъвършенстване чрез практика“ насърчи у участниците разбиране за принадлежността им към мултикултурната европейска среда, изтъкана от пестра палитра от култури, нации и езици. Те също така научиха от опит, че животът и работата в общество на познанието налагат активно европейско гражданство. Проектът въведе и понятията критично осмисляне на собствените традиции и обичаи, както и толерантност към останалите европейски държави и култури. Той допринесе и за създаването на постоянна транснационална европейска мрежа за електронни учебни помагала, които предоставят на учащите се лица в зряла възраст възможност за обмен на културна, историческа, икономическа и географска информация и затвърждаване на познанията за чуждите общества и култури.

13

Practice makes perfect: Promoting European citizenship through language

КООДИНАТОР НА ПРОЕКТА
СОРОС ИНТЕРНЕШЪНЪЛ ХАУС/
SOROS INTERNATIONAL HOUSE

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Daiva Malinauskiene
(директор на СИХ)
Konstitucijos ave 23 A
LT-08105 Vilnius
daiva@sih.lt

ПАРТНЬОРСТВО
4 партньори от LT, ES и RO

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА
<http://www.sih.lt>

**ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ
НА ПРОЕКТА**
2003–2006 г.

Етика на срещата

14

Учебното партньорство „Етика на срещата“ по линия на програма Грундвиг поставя акцент върху етически въпроси и дилеми в съвременното общество, като ползва ИКТ инструменти за организиране и насърчаване на дискусии между желаещите да се обучават лица в зряла възраст в Европа. В резултат на проекта беше създадена виртуална платформа, предоставяща достъп до основна информация по различни въпроси и предлагаща набор от комуникационни възможности.

В рамките на партньорството обучаващи се лица от Германия, Австрия, Италия и Литва обсъждаха различни теми, сред които аборт, пола, устойчивото развитие и отношенията между етиката и трудовия свят. Дискусиите бяха заложени като елемент на курсове, разработени от всички партньори и проведени под формата на „смесено обучение“, съчетаващо ИКТ базирано обучение с дискусии лице в лице по време на редовни срещи. Участниците възприеха с радост този опит и оцениха новата европейска перспектива в своето мислене.

Но проектът успя не само в промяната на гледните точки: той доказва, че смесеното обучение може да бъде ползвано и при обучението по етика. Положителните преживявания, които натрупаха партньорските организации в рамките на курса, доведоха до формулирането на нови подходи в обучението на възрастни и обогатиха техните образователни дейности.

Смесеното обучение подобрява достъпа до образование на лицата в зряла възраст, живеещи в селски или труднодостъпни райони и области. Неговото въвеждане добави стойност към организацията и достъпността на образованието за възрастни. Партньорство „Етика на срещата“ доказва не само полезността на тази техника, но също така обедини хората и допринесе за разширяване на техните хоризонти.

Meetingpoint Ethics

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
KATHOLISCHE BUNDES-
ARBEITSGEMEINSCHAFT FÜR
ERWACHSENENBILDUNG (KBE)

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Helga Gisbertz
Joachimstraße 1
D-53113 Bonn
gisbertz@kbe-bonn.de

ПАРТНЬОРСТВО
8 партньори от DE,
AT, IT и LT

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА
<http://www.treffpunkt-ethik.de>
достъп до учебна платформа

**ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ПРО-
ЕКТА**
2004–2006 г.

РИЙДКОМ – Читателски клубове на общности на обучаващи се лица в зряла възраст (READCOM)

Развитието на навици за четене сред лицата в зряла възраст е сред най-добрите начини за повишаване на тяхната интелектуална и обществена активност. Целта на учебно партньорство READCOM беше принос за развитието на навици за четене сред лицата в зряла възраст чрез организирането на групи лица, особено такива в по-напреднала възраст, които се интересуват от обучение през целия си живот чрез четене.

Настоятелската работа и ръководството на дейността на читателски клубове изисква внимателно планиране: по какъв начин да привлечем членове и да ги разпалим техния читателски интерес? Как да бъдат подбрани книгите? В допълнение, необходимо е да бъдат дефинирани и педагогически и преподавателски подходи за ползване на книгите. За да превърнат читателските клубове в успех е необходимо настоятелите да бъдат обучени.

Въпреки че началото на изпълнение на проекта е положено през 2005 г., READCOM предостави възможност на много лица в зряла възраст да споделят своя опит и разширят своите познания чрез четене. Партньорските организации създадоха страница в интернет, улесняваща общуването между групи от READCOM в цяла Европа, разработиха подходящи педагогически стратегии и организираха обмен между членове на читателски клубове. За заинтересованите от организацията и ръководството на читателски клубове READCOM, беше подготвена специална курсова програма. Тя помага на бъдещите настоятели на литературни клубове да организират „творчески срещи с книги“, посветени на обсъждането на различните интеркултурни аспекти, преподаването на стратегии за четене и формирането на основни познания по литературно писане, редактиране и издателска дейност.

15

READCOM – Reading Clubs for Adult Learning Communities

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
BIBLIOTEKA PUBLICZNA IM. W. J.
GRABSKIEGO W DZIELNICY URSUS
M. ST. WARSZAWY/ОБЩЕСТВЕНА
БИБЛИОТЕКА В РАЙОН УРСУС
НА СТОЛИЦАТА ВАРШАВА

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ

Piotr Jankowski
ul. Plutonu Torpedy 47
PL-02-495 Warsaw
p.jankowski@bpursus.waw.pl

ПАРТНЬОРСТВО

8 партньори от AT, BE, PL, PT и TR

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА

<http://www.readcom.info>

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ПРОЕКТА

2005–2007 г.

НОВА РОЛЯ

16

Проучванията показват, че работещите, особено тези в по-напреднала възраст, срещат затруднения при оставане или повторно постъпване на работа. За да се избегне по-високият риск от безработица и социално изключване, работещите на възраст над 45 години се нуждаят от специална подкрепа. Това беше отправната точка на учебно партньорство **НОВА РОЛЯ** по линия на програма Грундвиг: доставчици на образователни услуги за възрастни от Франция, Норвегия, Испания, Италия, България и Обединеното кралство поставиха основния акцент в дейностите си върху работа с предприятия, местни власти и други агенции, в подкрепа на необходимостта от обучение и развитие на по-възрастните хора.

За много от организациите, предлагащи образователни услуги за лица в зряла възраст, подкрепата за работници на възраст над 45 години представлява нов подход и промяна на традиционната им роля. Всички партньорски институции в рамките на това учебно партньорство трябваше да преминат през процес на организационна промяна и развитие, с цел подобряване на предложенията към работещите в тази възрастова група. Те бяха изправени и пред предизвикателството да отговорят по-добре на потребностите на работодателите и на местните пазари на труда и да адаптират предоставяните услуги към тези изисквания.

В рамките на три години всички партньори усъвършенстваха ползваните практики за създаване на локални мрежи с участието на местните власти, предприятия, трудови борси или изследователски институти. Те заложили нови функции в организациите си и повишили компетентността на членовете на персонала. Последното беше реализирано и посредством разработването на нов курс за обучение на възрастни и на нови преподавателски подходи. В допълнение, затвърждаването на придобитите умения на участниците в курса беше подоброено значително във всяка от партньорските институции. Още в хода на изпълнение на самия проект 662 работещи в зряла възраст бяха включени в новосъздадените дейности за обучение на институциите-партньори.

Вниманието на фирменото управление беше насочено към **НОВАТА РОЛЯ** на организациите в областта на образование за възрастни в качеството им на „посредници на лицата в зряла възраст“ и тяхната работа и рамките на този вид дейност. Благодарение на сътрудничеството по места и ясно видимите резултати, проектът подобри и улесни признаването на уменията и опита на работещите на възраст над 45 години и допринесе за тяхното включване в обществото.

NEWROLE

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
ГРЕТА АМПЕР ФРАНЦИЯ/
GRETA AMPERE FRANCE

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Daniel Pillon
27 rue Gentil
F-69002 Lyon
daniel.pillon@ac-lyon.fr

ПАРТНЬОРСТВО
8 партньори от
FR, NO, ES, IT, BG и UK

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА
[http://uk.groups.yahoo.com/
group/newrole](http://uk.groups.yahoo.com/group/newrole)

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ
НА ПРОЕКТА
2003–2006 г.

Имигрантски пътеки

17

Началото на това учебно партньорство по линия на програма Грундвиг беше поставено с анализ на имиграционния процес във всяка от страните партньори и оценка на социалните условия, източници и методологии за преодоляване на предизвикателствата, свързани с имиграцията. На втория етап партньорите обмениха и приложиха най-добрите практики, подпомагащи по-добрата интеграция на имигрантите в обществото и борбата с дискриминацията срещу тях.

Всички партньори извлякоха предимства чрез подобряване на прилаганите практики. По-долу подробно е представен конкретен пример: Партньорството за развитие на област Саут Кери, Ирландия, и партньорска организация във Финландия реализираха съвместно проект, наречен „Театър на сенките“, който е сред примерите за най-добри практики от Испания. „Театър на сенките“ е концепция за организиран курс по театрално майсторство, чиито занимания се провеждат веднъж седмично, като покани за участие са отправени както към имигранти така и местни обучаващи се лица. Участниците работят съвместно върху конкретна пиеса и я представят зад екран, използвайки осветителни ефекти.

По този начин публиката не вижда участниците до самия край на представлението. Те се чувстват много по-свободни и мотивирани да играят, изразявайки себе си, без да са подложени на стреса от изява пред погледа на публиката. „Театър на сенките“ подпомага участието на обучаващи се лица от различен произход в изпълнението на съвместни дейности, подобряване на притежаваните умения за работа в екип, повишаване на самооценката, самоуважението, инициативността и уменията за изразяване. Групите, работещи по проекта от „Театър на сенките“, в момента са елемент на курсовете, които предлагат двете институции.

Успешно бяха обменени и други практики: „Партньорство за развитие на област Саут Кери“ представи своето „Обучение срещу дискриминацията“, което в последствие беше пренесено в Испания и Франция. Освен това организацията на мултикултурен летен лагер – друга добра практика от Ирландия – наскоро беше въведена във Финландия и Испания. Финландия разшири нейното приложение, като я включи като елемент на своята тригодишна програма за подпомагане на имигранти, в рамките на която се предоставя езиково обучение, опознаване на финландските обичаи и културни особености и други подпомагащи услуги.

IMPATN – Immigrant pathways

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА

АИПК – ПАНДОРА/
AIPC – PANDORA

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ

Ana Esteverri
Gran Via, 71-2
E-28013 Madrid
aipc@aipc-pandora.org

ПАРТНЬОРСТВО

4 партньори от FR, IE, FI и ES

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА

[http://www.aipc-pandora.org/
proyectoProgramaIng.php](http://www.aipc-pandora.org/proyectoProgramaIng.php)

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ПРОЕКТА

2003–2006 г.

КАСКАДА – втори шанс (CASCADE)

18

Времето, икономическите ресурси, семейни проблеми и липса на мотивация са най-често срещаните причини, които пречат на много европейски граждани да се възползват от възможностите за обучение на възрастни. Проектът КАСКАДА имаше за цел да се справи с някои негативни бариери в отношението към обучението, отношение, породено от затрудненията, свързани с неравностойното положение в обществото, липсата на увереност, възприемане за възраст и цялостна липса на мотивация.

Започвайки с анализ на натрупания педагогически и методически опит на институциите-партньори в Италия, Обединеното кралство, Дания, Румъния и Испания, бяха идентифицирани определени тематични области, имащи отношение към европейското измерение на образованието за възрастни. Беше разработен кратък модулен курс за повишаване на информираността и преподаване на аспектите, които биха могли да бъдат ползвани от подобни институции в държавите-партньори. В рамките на курса бяха разглеждани въпроси, свързани с европейското гражданство, обучението през целия живот и важността на езиковото обучение, използвайки техниката на „овластяване“. Благодарение на модулната организация на курса идентифицираните теми и разработените материали на първия етап на проекта бяха въведени с лекота и поэтапно (на каскаден принцип).

Проектът допринесе за подобряване на образованието за възрастни, налагане на първите промени в организацията на дейността в тази сфера, разпространение на нови и съществуващи концепции и практики сред партньорските институции, както и на идеята за продължаващо през целия живот обучение сред обучаващите се, както и на ниво местни общности. Повиши се и мотивацията за изучаване на чужди езици на обучаващите се лица в зряла възраст.

Учебното партньорство разработи не само CD, DVD и публикацията „Възрастните хора в Европа“, но организира и седем семинара, посветени на разглежданите в рамките на жизнения цикъл на проекта въпроси и разработи два учебни модула – за преподаватели в сферата на образованието за възрастни и за обучаващи се лица в зряла възраст. Партньорите по проекта интензивно използваха компютърно-посредстван комуникационен подход, което допринесе за повишаване на техните ИКТ умения. Резултатите от проекта бяха широко разпространени и засилиха „каскадния ефект“, а именно мотивиране на останалите членове на обществото за ползване на резултатите за изпълнение на собствени проекти, предприемането на промени в техните институции и гарантиране на устойчивостта на резултатите.

Cooperative Adult Second Chance Action Development in Education

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
ИРРЕ ЛОМБАРДИЯ (РЕГИОНА-
ЛЕН ИНСТИТУТ ЗА ОБРАЗОВА-
ТЕЛНИ ПРОУЧВАНИЯ В ЛОМ-
БАРДИЯ)/IRRE LOMBARDIA
(REGIONAL INSTITUTE FOR
EDUCATIONAL RESEARCH IN
LOMBARDY)

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Lauretta D'Angelo
Via Leone XIII, 10
I-20145 Milano
dangelo@irre.lombardia.it

ПАРТНЬОРСТВО
6 партньори от IT, DK, UK,
ES и RO

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА
<http://old.irrelombardia.it/cascade/EN/Indexen.htm>

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ
НА ПРОЕКТА
2001–2006 г.

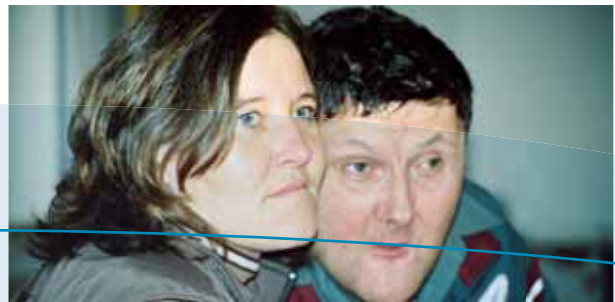
Живот в Европа

19

В рамките на това учебно партньорство три институции от Германия, Белгия и Испания, работещи с хора с увреждания, обмениха опит по теми от областта на образованието за възрастни лица със специални нужди. Поставяйки акцент върху темата „Живот в Европа“, партньорството имаше за цел подобряване на съществуващите педагогически подходи. Обучаващите се лица взеха активно участие в проекта; разработените преподавателски материали бяха широко разпространени.

Тематичният акцент „Живот в Европа“ в действителност обединява три по-малки теми: живот в селска или градска среда, култура, изкуство и човешка дейност и история и бъдеще. Разглеждайки тези различни аспекти от живота в Европа, партньорите по проекта разработиха преподавателски материали и подходи, предназначени за обучаващите се лица със специални нужди, но също така обогатяващи многообразието на възможностите за обучение. „Живот в Европа“ обединява различни методи за цялостно обучение на лица в зряла възраст, укрепвайки межкултурното разбиране и познаване на Европа и многообразието на културите и езиците, от които е изтъкан континентът. Преподавателският материал включва пиктограми и други несловесни комуникационни техники, предназначени за обучаващи се лица с увреждания, адекватни презентационни техники и методи за представяне на дадена държава на обучаващите се от тази категория, както и многосензорни преподавателски техники.

След завършване на курса на редовно обучение младите обучаващи се лица със специални образователни нужди често се изправят пред липсата на по-нататъшни образователни възможности. „Живот в Европа“ полага усилия за запълване и на тази празнина и разширяване на обхвата на възможностите за развитие на уменията и способностите на обучаващите се лица със специални нужди. Партньорите по проекта предоставиха и информация относно възможностите за работа на хората със специални нужди.

Leben in Europa – Menschen mit schwerer geistiger und/oder mehrfacher Behinderung entdecken die Vielfalt Europas

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
BARMHERZIGE BRÜDER
STRAUBING

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Anna Rieg-Pelz
Katharina Werner
Äußere Passauer Straße 60
D-94315 Straubing Gremsdorf

ПАРТНЬОРСТВО
3 партньори от DE, BE и ES

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ПРОЕКТА
2005–2007 г.

Мултидисциплинарен подход към основното образование за възрастни и обучение в затворите

20

Основната цел на проекта за образование в затвора беше разработването и изследването на мултидисциплинарен подход към основното образование, образованието в зряла възраст и обучението в затвора. Най-важно за проекта, обаче, е фактът че затворниците участваха активно в сътрудничеството и публикуваха три съвместни списания, наречени „Отворени врати“.

Преподавателският персонал от шест затвора от Ирландия, Обединеното кралство, България, Полша и Норвегия анализира съвместно темите на темите, сподели идеи относно преподавателските методи и техники и разработи съвместно „уроци“, които могат да бъдат изнасяни пред обучаващите се лица в зряла възраст, използвайки подход на комбиниране на учебни програми. Основната учебна програма включва начална математика, грамотност, ИКТ, социални умения и придобиване на теоритични познания и практически опит. Бяха организирани и осъществени посещения на персонала, което предостави на преподавателските екипи възможност да експериментират с други техники на обучение и модели, както и добри практики.

За издаването на списание „Отворени врати“ затворниците допринесоха с подготовката на статии, стихотворения и кратки разкази, като същевременно им бе възложена отговорност за обединяване на изготвения материал, оформлението и отпечатването на списанието. Това им предостави възможност да изявят притежавания творчески потенциал. Темите, разисквани в списанията, предизвикаха множество реакции от страна на участващите затвори. Въпреки различията между системите, затворниците споделиха своя опит, разказаха и за своя живот и надежди за бъдещето. Стандартът на работа беше изключително висок и провокира към размисъл.

Успехът на това учебно партньорство така мотивира и други затвори да започнат работа по проекти за сътрудничество, в рамките на които се водят дискусии по различни образователни теми и които насърчават затворниците към откриване и ползване на своя творчески потенциал.

MABEL – Multi-disciplinary Approach to Adult Basic Education and Learning

**КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
ЗАТВОР НА НЕЙНО ВЕЛИЧЕСТВО
МАГАБЕРИ/HER MAJESTY'S
PRISON MAGHABERRY**

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Geoff Moore
Education Department,
Old Road, Upper Ballinderry
Lisburn, Co Atrium
Northern Ireland BT27 2 NF

ПАРТНЬОРСТВО
7 партньори от UK, IE, BG, PL
и NO

**ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА
ПРОЕКТА**
2002–2004 г.

Европейско качество в образователните пътеки с индивидуална насоченост (ЕКИП)

Тази мрежа по линия на програма Грундвиг обединява значителен брой университети и организации, предоставящи услуги в сферата на образованието за възрастни, с цел повишаване на качеството на университетското образование през целия живот. Обучаващите се по университетски образователни програми лица в зряла възраст обикновено имат по-различни потребности, мотивация и очаквания от младите хора в основния поток в университетите.

Посредством разработването, тестването и популяризирането на инструменти за осигуряване и подобряване на качеството ЕКИП имаше за цел да окуражи иновативните образователни практики в сферата на университетското образование през целия живот чрез принос за повишаване на доверието в тях. Участниците в тези програми оцениха възможностите на ползването на пътеки за обучение с индивидуална насоченост. Опитът, който придобиваме в областта на образованието, може да бъде мотивиращ в значително по-висока степен, както за обучаващите се лица така и за преподавателите, ако бъдат ползвани оптимизирани процедурите за достъп и начало на обучението (напр. договор за обучение, консултации, указания, ориентация), организация на обучението (напр. курсове, проекти, обучение на работното място и обучение по електронен път, ръководителска подкрепа, сертифициране), и определяне на въздействието и напредъка (напр. удовлетвореност на студентите, въздействие в личен и професионален план, социално развитие и напредък в рамките на общността).

Използвайки експертния опит на всички партньори, както и на този в рамките на европейската мрежа, EUCEN допринесе за изграждането на капацитет в европейските университети и подобряване на университетското образование за лица в зряла възраст.

Беше разработен интернет базиран набор инструменти за подпомагане на проекти, свързани с качеството на университетското образование за възрастни. По-специално, тези инструменти са насочени към услугите, целящи разработване на указания, признаване на предходни обучения, обучение на работното място и индивидуални учебни програми. Те включват ръководство, примери от над 35 университета в 28 европейски страни, преглед с коментар на модели за качество, интерактивна страница в интернет с примери на добри практики и серия сравнителни и аналитични статии.

European Quality in Individualised Pathways in Education (EQUIPE)

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА UNIVERSIDADE DO PORTO

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ

Алфредо Соейро
Universidade do Porto
Rua D. Manuel II
P-4050-345 Porto
avsoeiro@fe.up.pt

ПАРТНЬОРСТВО

31 партньори от PT, LI, ES, IT, UK, FI, AT, HU, FR, IE, GR, NO, BE, DE, CZ, EE, DK, NL, IS, LT, PL и SI

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА

<http://equipe.up.pt/>
<http://www.equipeplus.org/>

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ПРОЕКТА

2002–2005 г.

Чуй и докосни: курс по основен английски за хора с увредено зрение

22

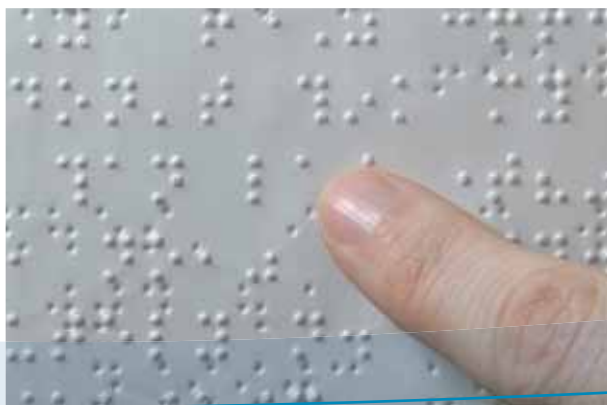
По линия на проекта беше разработена методология за преподаване на чужди езици на възрастни, страдащи от слепота или увредено зрение, като бяха създадени преподавателски материали, адаптирани от успешен курс по английски език за зрящи. Тези методи се основаваха на комуникативен подход, неизпробван до момента като средство за обучение на незрящи обучаващи се лица.

В повечето европейски страни чуждоезиковото обучение за незрящи е печално известно с ограничените си източници и методи, като провеждането му е възпрепятствано от редица трудности. Една от тях е, че модерното чуждоезиково обучение разчита във висока степен на визуалните преподавателски техники. Методите, разработени по проекта, поставят обучаващите се лица в центъра на процеса на обучение, като преподавателят играе ролята по-скоро на посредник и събеседник, отколкото на инструктор. Многосензорният подход, ползващ четирите сетива, с които си служат слепите хора (слух, обоняние, вкус и допир), както

и допълнителната употреба на метода на общата физическа реакция, предостави на разположение техники, които представляват алтернатива на визуалната стимулация.

В рамките на проекта бяха създадени редица успешни продукти, посрещнати с еднакво голям интерес както от преподавателите, така и от самите обучаващи се лица. Методологията за чуждоезиково обучение на незрящи лица популяризира концепцията за изучаване на чужд език чрез многосензорен, комуникативен подход, включващ теоретична и практическа информация, предназначена за преподавателите. Книгата покрива четирите основни езикови умения (говорене, четене, писане и слушане) и се предлага на български, английски, немски и гръцки език. За адаптирания английски езиков курс (Streamline English) специално беше разработен брайлов наръчник, представляващ система за писане/печатане за незрящи лица с изпъкнал шрифт. В допълнение, беше публикуван интерактивен курс на CD-ROM, обогатен с лексикални упражнения, тестове, говорещ речник и специално подбрани звукови записи за подобряване на уменията за разбиране по слух.

В допълнение към разработването на преподавателски и учебни продукти партньорите по проекта проведоха пилотни курсове, които се явяват важен елемент на проекта, и в които активно участие взеха обучаващите се незрящи лица. Реакцията на Европейската асоциация на незрящите по отношение на резултатите от проекта беше положителна, а партньорите се радват на нарастващ интерес от страна не само на европейски страни, но и доста по-отдалечени места, напр. Близкия изток и Аржентина.

Listen and Touch

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
ЕВРОИНФОРМ ООД

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Диана Цотова
ул. Славянска № 19
BG-София 1000
euroinformo2@euroinformbg.com

ПАРТНЬОРСТВО
6 партньори от AT, BG, GR и UK

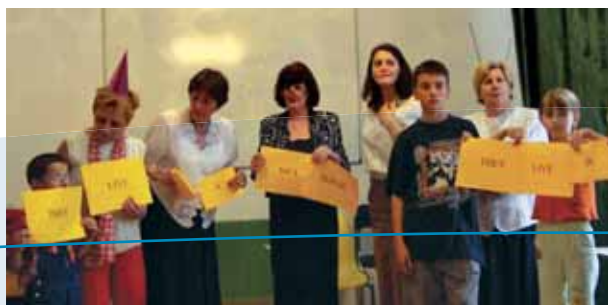
ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА
<http://www.listenandtouch.org>

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ
НА ПРОЕКТА
2002–2004 г.

JOYFLL – Присъедини се към внуците си в изучаването на чужд език

Проектът извлича стойност от близката връзка между поколенията – между баби, дядовци и внуци, които взаимно повишават своята мотивация за изучаване езици чрез споделени дейности. Той постигна забележим успех сред възрастните хора, които не са разполагали с почти никакви възможности за изучаване на чужд език. Освен това проектът доказва на по-консервативно настроените учащи лица, че процесът на изучаване на чужд език може да бъде забавен и допринесе в значителна степен за разчупване на традиционното схващане, че езици се учат само докато си млад.

В много европейски страни децата се отглеждат от своите баби и дядовци, докато родителите им работят. Такъв безспорно е случаят в България, Гърция, Италия и Испания. От бабите и дядовците се очаква да помагат не само в ежедневно работна, но и във все по-голяма степен в подготовката на домашната работа на внуците. Това беше идентифицирано като възможност за мотивиране на възрастните членове на семейството, чиито внуци изучават чужд език, за участие в процеса.

С цел преодоляване на недоверието на възрастните членове на семейството към връщане в училище партньорите разработиха неформални дейности, като средство за привличане на техния интерес. Родиха се идеи за игри – подобни на тези, които усвояват малките деца, за да развиват своята памет. Игрите помогнаха на всички да се забавляват още повече и създадоха спокойна атмосфера в учебните часове. Допускането на грешки никога не е приятно, особено за възрастните, така че ударението беше поставено върху овладяване на езика на елементарно ниво, както и на частични говорни умения. Възрастните членове на семействата оценяваха и социалните аспекти на обучението, чиито израз са сформирани неформални клубове с други баби и дядовци, и участваха много ентузиастично в различните езикови състезания – в екип с тяхното внуци.

Популяризирането на езици сред тази целева група почти достигна почти прецедентни мащаби, като проектът привлече значителен интерес и беше цитиран и популяризиран на редица събития в цяла Европа. Той вдъхнови много организации, които осъществиха контакт с координатора, и в момента развиват сходни дейности. В допълнение проектът се характеризираше с изключително високо ниво на задържане на интереса към участие на обучаващите се лица, като в момента повечето от тях плащат, за да посещават езикови курсове.

23

JOYFLL

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
АСОЦИАЦИЯ ЗНАНИЕ

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Мария Стойчева
пл. Позитано № 1
BG-София 1000
maria.stoicheva@gmail.com

ПАРТНЬОРСТВО
4 партньори от BG, ES, GR и IT

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА
<http://www.znanie-bg.org>

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ
НА ПРОЕКТА
2001–2004 г.

АЛЕГРО – Достъп до езиково обучение чрез разпространение, насочено към външни групи (ALLEGRO)

24

Проектът допринесе за установяване на сътрудничество в рамките на образователния сектор и изграждане на партньорства с редица социални служби, които в миналото не са се участвали в процеса на езиково обучение. Той се отрази благоприятно върху подбраните целеви групи (групи в неравностойно положение в социален или физически план, които могат да бъдат определени като „нетрадиционни“ участници в езиков курс), като им предостави информация относно предимствата на владенето на чужди езици.

Поради редица причини възможностите, с които разполагат много от гражданите на ЕС за изучаване на език, са ограничени или изцяло липсват. В много случаи това би могло да ги постави в неравностойно положение, като ограничи възможностите им за намиране на работа и им отнеме образователното предимство и удоволствие, които носи изучаването на език. АЛЕГРО изхожда от увереността, че изучаването на чужд език и – посредством това – възможността за споделяне на европейския идеал е право на всеки. За да допринесе за постигане на тази цел, проектът въведе новаторски, лесно усвоими подходи, които привнасят езиковото обучение в нови общности, в рамките на които идеята за изучаване на език или живот като част от Европа има малка или никаква стойност.

Над 60 групи, изучаващи чужд език във всички страни партньори, взеха участие в широк набор от езикови дейности – от провеждането на кратки пробни сесии до организирането на по-продължителни курсове. Сред участниците имаше майки и деца, живеещи в трудни социални и икономически условия, затворници, хора, възстановяващи се от зависимости, трайно безработни лица, търсещи политическо убежище, хора със затруднения в ученето, такива с физически увреждания, жертви на войни и страдащи от психически заболявания. За да достигнат тези целеви групи партньорите в АЛЕГРО работиха в близко сътрудничество с агенции в сферата на социалните дейности, както и с местни общности, правителствени служби, благотворителни организации и други организации, предоставящи социални услуги. Елемент на тази цел беше професионалистите от тези организации да бъдат убедени в стойността на изучаването на езици.

Проектът оказва дълбоко въздействие върху всички участници в него – обучаващи се лица, преподаватели, партньори, агенции в сферата на социалните дейности и местни общности. Участниците разказаха, че проектът ги е направил по-уверени и е подобрил комуникационните им умения, като гордостта, която изпитват от постигнатото, е повишило самоуважението им. В началото някои от привлечените агенции не бяха убедени от стойността, която изучаването на езици би имало за лицата, с които работят. Това отношение се промени в почти всички случаи, като много от тези лица продължиха своето езиково обучение и след края на проекта.

ALLEGRO

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
УНИВЕРСИТЕТЪТ НОТИНГЪМ
ТРЕНТ/NOTTINGHAM TRENT
UNIVERSITY

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ
Linda Parker
150 Railway Terrace
Rugby CV21 3HN
Обединеното кралство
lindap@all-languages.org.uk

ПАРТНЬОРСТВО
6 партньори от DE, DK, ES, FR,
SI и UK

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА
<http://allegro.acs.si/>

**ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ
НА ПРОЕКТА**
2002–2005 г.

Да приемем езиковото обучение с отворени обятия

25

Целта на проекта беше да допринесе за разширяване на участието в езикови обучения и повишаване на културната информираност чрез идентифициране и прилагане на добри практики в осигуряването на открити образователни възможности. Като начин за сработване с целевата група (основно „нетрадиционни“ обучаващи се лица от местни общности) проектът потърси начини за умело преодоляване на понятието „неуспех“ или неудовлетвореност, с които обучаващите се лица могат да се сблъскат във формалния учебен контекст.

В рамките на проекта бяха проучени възможностите, свързани с редица добри практики за отворено изучаване на езици в различен местен и национален контекст. Той допринесе за популяризиране на обучението извън формалната класна стая по начин, съответстващ на нуждите и интересите на обучаващите се лица. Това беше постигнато чрез отваряне на университетските ресурсни центрове за обществеността, осигуряване на независими учебни пакети за участниците в обучението, както и на достъп до ресурсни центрове при предоставяне на възможност за тяхното обществено ползване (напр. в местната библиотека или посредством езикови пътуващи представления), възможности за обучение по интернет и дистанционно обучение, при ползване на театрални форми като средство за мотивация на обучаващите се лица и такива за обучение за преподаватели и сформирани на учебни групи.

Партньорите работиха в сътрудничество с други организации, предоставящи услуги в областта на обучението, за

разработване на учебни схеми, достъпни за обучаващите се извън класните стаи лица. Някои схеми бяха проектирани с цел популяризиране на предимствата и удоволствието от изучаването на езици, докато други – с цел подобряване на структурата (макар и неформална) на учебната практика.

В зависимост от спецификата на ползания модел целевите групи бяха различни. Сред тях са местната общност като цяло, родители, млади хора, отпаднали от процеса на обучение ученици, безработни лица, пенсионери, лица със специални нужди и лица, обучаващи се по дистанционни програми. Те имаха възможност сами да определят своите цели и да изпитат удоволствие от учебния процес без да са подложени на стрес от тестове, изпити или необходимостта да посещават продължителни курсове. Този подход, ценящ всички учебни практики, помага на гражданите и работодателите да осъзнаят ползата от обучението през целия живот.

Проектът промени начина на мислене както сред обучаващите се лица, така и сред организациите, предоставящи услуги в областта на образованието и обучението. Редица от тях за първи път в живота си осъзнаха, че биха могли да учат езици по най-подходящия за тях начин, както и че разполагат с възможности за ползване на много по-широка гама ресурси. За някои от партньорите проектът представляваше възможност за работа на отделните институции в рамките на местните общности, което университетите не винаги разглеждат като „приемлива“ за тях дейност. На други проектът помогна за създаването на публично-частни партньорства в нови области.

Opening the Door to Language Learning

КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТА
УНИВЕРСИТЕТ НА САУТ-ХАМПТЪН/UNIVERSITY OF SOUTHAMPTON

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ

Alison Dickens
Highfield
Southampton SO17 1BJ
Обединеното кралство
a.m.dickens@soton.ac.uk

ПАРТНЬОРСТВО

7 партньори от BE, ES, HU, IE, LT, SE и UK

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА

<http://www.opendoor2languages.net>

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ПРОЕКТА

2002–2005 г.

Допълнителна информация за програма Грундвиг 2007–2013 г.: цели и действия

26

Програма Грундвиг цели да:

- отговори на образователното предизвикателство, породено от тенденцията на застаряване на населението в Европа;
- подпомогне създаването на пътеки за подобряване на знанията и уменията на лицата в зряла възраст

По-конкретно, дейностите ще:

- подобрят качеството и ще направят пътуването в Европа на хора, работещи в областта на образованието за възрастни по-достъпно, ще увеличат неговия обем и годишно – до 2013 г. – ще подпомогнат пътуванията на не по-малко от 7 000 души, работещи в тази сфера;
- подобрят качеството и ще укрепят сътрудничеството между организации, работещи в сферата на образование на лица в зряла възраст, в цяла Европа;
- ще подпомогнат лицата от уязвими социални групи или такива, поставени в маргинализиращ социален контекст, и по-специално хората в напреднала възраст и напусналите

системата на образование без основна квалификация чрез предоставяне на алтернативни възможности за достъп до образование на хората в зряла възраст;

- благоприятстват развитието на новаторски практики в образованието на хората в зряла възраст и тяхното прехвърляне, включително от участващи в програмата страни в други страни;
- подпомогнат изграждането на иновативен, ИКТ базиран учебен материал, услуги, преподаватели и практики за образование през целия живот
- допринесат за укрепване на педагогическите подходи и управлението на организациите, работещи в областта на образованието за възрастни.

Кой може да участва?

В програмата могат да участват всички лица и организации, работещи в областта на образованието за възрастни, например:

- обучаващи се лица в зряла възраст
- институции и организации, предоставящи възможности за обучение в сферата на образованието за възрастни, техните преподаватели и друг персонал на тези институции или организации
- учреждения, имащи отношение към първичното или вторичното обучение на лицата, работещи в сферата на образованието за възрастни, институции, предоставящи възможности за

придобиване на по-висока образователна степен, изследователски центрове и организации, работещи по проблемите на образованието за възрастни

- сдружения и техни представители, работещи в сферата на образованието на възрастни, включително ученически и учителски сдружения, организации, предоставящи указания, консултации или информационни услуги във всички аспекти на образованието за възрастни

- хора или организации, отговорни за системите и политиките, свързани с всички аспекти на образованието за възрастни на местно, регионално и национално ниво
- предприятия, организации с идеална цел, организации на доброволци, неправителствени организации (НПО).

По линия на програма Грундвиг могат да бъдат подкрепени следните дейности:

Мобилност на хората, включително:

обмен на обучаващи се лица и персонал в образованието за възрастни, курсове за обучение по време на работа, предназначени за работещите в сферата на образованието за възрастни, подготвителни посещения за създаване на учебни партньорства.

Субсидиите за обучение без откъсване от работния процес ще предоставят на работещите в сектора на образованието за възрастни възможност за посещения на свързани с обучение дейности в страни различни от тези на обичайната месторабота, които ще допринесат за подобряване на разбирането на обучението през целия живот в Европа, както и на притежаваните практически преподавателски, управленски, консултантски и други умения.

Това може да означава участие в курс за обучение или присъединяване към определен вид в по-малка степен формална дейност, свързана с обучение, например работно посещение, наблюдение на работата на други лица или посещение на конференция или семинар. С други думи, всяка дейност, която е в състояние да допринесе за професионалното развитие на работещите в сферата на образованието за възрастни в най-широк смисъл.

Учебни партньорства по линия на програма Грундвиг

- Учебните партньорства по линия на програма Грундвиг се създават между институции за образование на възрастни от различни европейски страни, като поставят акцент върху въпроси от общ интерес за всички участващи организации.

история, интеграция и общество, основни умения, езикова и математическа грамотност, съвместно обучение на различни поколения и обучение в по-късен етап на живота, диалог между поколенията, консултации и указания, ИКТ и образование в затвора, образование на бивши затворници.

изготвяне на анализи на равнище системи или политики, разглеждане на достъпността на възможностите за обучение, които са на разположение на обучаващите се лица в зряла възраст, или подобряване на управлението на образованието на лицата в зряла възраст.

Научните партньорства представляват проекти за сътрудничество от по-малък мащаб, които се изпълняват от не по-малко от три образователни институции от различни европейски страни. Основен акцент се поставя върху процеса на установяване на отношения за осъществяване на обмен между партньорите по определени теми, както и върху активното участие на обучаващите се лица в напреднала възраст в проектите. Сред примерните теми, които могат да бъдат обект на подобни партньорства, са активно гражданство, межкултурен диалог, европейска

Многоостранни проекти

- Многоостранните проекти целят подобряване на образованието за възрастни чрез развитие и трансфер на иновации и добри практики. Те могат да бъдат дефинирани като проекти, в рамките на които институции/организации от различни европейски страни работят съвместно за разработването и трансфера на иновации в сферата на образованието за възрастни. Това се постига чрез преглед на съдържанието и преподавателските методи в сферата на образованието за възрастни,

Мрежи

- Мрежи за развитие на образованието за възрастни в определена дисциплина, предметна област или управленски аспект, към които имат отношение; съответни добри практики и иновации, ползвани за целите на идентификация, оптимизация и разпространение и предоставящи съдържателна подкрепа за изпълнението на проекти и изграждането на партньорства, както и популяризиращи изготвянето на анализи на потребностите и гарантирането на качеството в сферата на образованието на лица в зряла възраст.

Обучение през целия живот

28

Европа се трансформира в почиващо върху знанието, водещо в световен план общество. Това означава, че разпалените искри на познанието и иновациите са най-ценните активи на ЕС, особено в контекста на непрестанно повишаващата се интензивност на глобалната конкуренция във всички сектори.

Това предполага, че високото качество на всичките три нива на образование са по-важни от всякога. В допълнение към това продължаващото професионално обучение и усвояване на знания и умения е необходимо постоянно да обновява основата на притежаваните от гражданите на ЕС умения, с оглед на това те да бъдат подготвени за преодоляване на съвременните предизвикателства и ползване на непрестанно развиващите се технологии. Европейският съюз съумя да изгради жизнеспособен единен пазар, както и да въведе единна валута – еврото. Днес, третото предизвикателство е тези постижения да бъдат допълнени с изграждането на истински евро-

пейски пазар на труда, на който добре образованите и обучени граждани са в състояние да предложат притежаваните от тях квалификации, пресичайки границите на отделните страни.

Обединяване на програмите за образование и обучение

Европейската комисия обедини в едно отделните образователни и квалификационни инициативи в рамките на програмата „Обучение през целия живот“. Със своя значителен бюджет, който за периода 2007–2013 г. се равнява се на почти 7 милиарда евро, новата програма замества съществуващите образователни, професионално-квалификационни и електронно програми за обучение, чието изпълнение приключи през 2006 г.

Новата програма „Обучение през целия живот“ насърчава гражданите да се възползват от стимулиращите възможности за обучение на територията на

Европа през целия им живот. Програмата се състои от четири подпрограми: „Коменски“ (за училища), „Еразъм“ (за висше образование), „Леонардо да Винчи“ (за професионално образование и квалификация) и „Грундвиг“ (образование на възрастни).

Тези четири подпрограми се допълват от **хоризонтална програма**, която гарантира постигането на оптимални резултати от тяхното изпълнение. Основен акцент по линия на четирите ключови дейности се поставя върху политическо сътрудничество, чуждите езици, информационни и комуникационни технологии, ефективно разпространение и използване на резултатите от проектите.

Напоследно място, програма „Жан Моне“ стимулира преподаването, размисъла и дебата по темите, свързани с процеса на интеграция на Европа, в институциите за висше образование по света.

Как можете да кандидатствате?

Процесът на кандидатстване, нивото на подкрепа и минималният изискван брой партньори е различен в зависимост от вида дейност. Вашата първа контактна точка относно въпроси от общо естество, свързани с програмата, информационни материали, финансиране, процедурите и формулярите за кандидатстване, са националните агенции във всяка една от страните участници.

Списък на националните агенции в страните участници може да бъде намерен на:

http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/national_en.html

За подробна информация относно кандидатстването, моля, посетете:

http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/index_en.html

Европейска комисия

Програма Грундвиг: Разкази за успеха – Европа създава възможности

Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности

2008 г. — 28 стр. — 21,0 × 29,7 cm

ISBN 978-92-79-05877-6

Как да получите публикациите на Европейския съюз?

Предлаганите за продажба публикации на Службата за публикации са посочени на сайта на книжарницата на ЕС (<http://bookshop.europa.eu/>), където можете да направите поръчка в център за продажба по свой избор.

Също така можете да заявите списъка на центровете за продажба от световната ни мрежа по факс на (352) 29 29-42758.

З@БДНО
ОТ 1957

NC-77-07-168-BG-C

Служба за публикации
Publications.europa.eu

ISBN 978-92-79-05877-6

9 789279 058776